

man's land čeká na umělce, který ozbrojen těmito univerzálními scénickými nástroji vydestiluje z ní prvek, o který se mu jedná: tragiku nebo humor.

(Sborník Nové české divadlo 1928—1929)

Zůstane vždy světlou stránkou české poválečné poezie, jak živě reagovala na sociální neklid doby. Nejde však jen o všeobecné, takřka nutné reagování tematické — česká moderní poezie šla dále. Můžeme z ní přímo vyčíst, jak se měnila sociální situace v posledních devíti letech.

Byla tu především revoluční doba prvních let po válce, doba defenzívy buržoazie a proletářských revolt, období, kdy světová revoluce zdála se být nejbližší budoucností. A česká poezie reagovala revoluční, proletářskou poezií. České prostředí, vysloveně maloměstské, v němž nebylo ani tak koncentrovaného kapitálu, ani tak silných třídních protív jako ve velikých kapitalistických zemích, např. v sousedním Německu, dalo jí ovšem ráz méně třídní a méně útočný, než měla např. právě revoluční poezie v Německu — odtud, myslím, její etické vyznění. Ale zato možno říci, že opravdu celá tvořivá poezie česká v těchto letech byla revoluční.

Částečná stabilizace kapitalistického řádu, k níž se dospělo u nás stejně jako v ostatní Evropě v několika letech po světové válce, a částečná konsolidace kapitalistického hospodářství přinesly s sebou brzy i kulturní reakci. Jak se projevila v poezii? Nechtěl bych nikdy tvrdit, že způsobila přímo krizi tzv. proletářské (říkejme raději revoluční) poezie. Krize tehdejší koncepce proletářské poezie byla by se musila dostavit stejně pro vnitřní nedostatky této koncepce. Vždyť dostavila se i tam,

kde nebylo tohoto působení měšťácké stabilizace: v Rusku. Připouštím však, že proces urychlila a zejména poetisty vedla k tomu, aby *tematicky* přes noc tak přesedlali, když v celku koncepcí pocítili především nutnost dát volný průchod důsledkům vrcholné dělby práce, divergující diferenciací účelů, funkcí a útvarů, jež přinesl vrcholný kapitalismus. Myslím také, že jedině *tematicky* dá se poetismus přerušovat k měšťácké kultuře a společnosti a snad svou jednostrannou veselostí, veselím, jež chtěli povznést za nejvyšší moudrost — v době kritického stadia imperialismu, v době obrovských konfliktů, nikdy však esteticky. Neboť esteticky byl pokračováním a dovršením revoluční poválečné poezie ve dvou směrech. Především v poměru k věcem. Je-li měšťák fetišista, jenž chová posvátnou úctu k věcem (myslím to, co nazývá Marx Verdinglichung des Bewusstseins), protože je mu utajen společenský vznik všech výtvorů lidských, a proto je mu hlavní estetickou zásadou, aby umělecké dílo se „podobalo skutečnosti“, budilo iluzi co nejvěrněji napodobené skutečnosti, vidíme u proletářských básníků, zejména jasně u Wolkerů, jak počíná zápas s věcmi, stojícími mimo lidský svět, tvářícími se soběstačně, ba podmaňujícími si člověka. Nechme stranou čistě ideologickou stránku tohoto zápasu a sledujme jen toto úsilí, pokud se projevuje u Wolkerů—básníka. Vede k zetižování věcí, zařazení jich do lidského světa, k hledání etické funkce věcí. Znova a znova píše Wolker verše i celé básně, jež slouží pouze k tomu, vzít věcem jejich svéprávnost, zlidštit je, dát jim lidský smysl a určení. Etickým přemožením věcí skončil také básnický vývoj Wolkerův. Poetisté logicky pokračují dále, třeba dialekticky protikladně, bojují s věcmi esteticky. Vždy znova objevují poetický smysl, obsah, náplň věcí, útočí na věci, na jejich svébytnost, analyzují je, aby posléze vytvářeli autonomní, *lidsky* autonomní celky, řízené řádem lidské senzibility, v nichž věci, mimolidská skutečnost je zcela podřízena člověku. Ovšem vytvářejí je často zcela subjektivně, ale to nemůže v době společensky tak rozdrobené, kdy tvořivá individua jsou navzájem i vůči mase tak izolována jako dnes, být ani jinak.

Tuto subjektivnost nese dnes na sobě zprvu každý vývoj. Můžeme však sledovat, jak i tato subjektivita mizí a vystupuje úsilí po objektivním básnickém řádu. Druhý estetický revoluční počín poetismu je v odvržení fetišu formy a zdůraznění funkcionalismu. I zde ovšem se postupuje jen znenáhla od teorie k uskutečňování, jsou peripetie, rozhodně však studium formální stránky čistě lyriky vede nás k poznání, že formová práce těchto básníků je řízena zpravidla úsilím o maximální emotivnost básně, a ne zřetelem k formě jakožto sobě účelné. Poetismus tedy reagoval na změněnou tvář doby jiným pojetím problému dobové práce básnické a v jistém smyslu ho následovali i ti básníci, kteří děle „drželi frontu“: Hora a Neumann.

Stabilizace měšťáckého režimu vyvolala však brzy dusné a tíživé ovzduší. Rozběh, jenž po válce tu nesporně ve vši tvořivé práci, tedy i umělecké, byl, se zastavil; nebylo možno pracovat k realizaci teoretických vývojů, vše strnulo v tíživé prozatímnosti. Přeběhlíci si ulehčili situaci otevřeným přeběhlictvím, ti, kdo vytrvali, se však octli ve vnitřních krizích. Odtud ona vlna „smutku stabilizace“, jenž zachvátil celou mladou poezii. Mohli bychom jeho zrod sledovat po dlouhou dobu. Ještě když psal Hora proletářskou poezii, posteskl si už, že „revoluce spí a nepřichází“, a vyslovil už tehdy jasně, z čeho tento smutek vyplývá. Brzy nato Seifert zaměňuje své veselé poetické globetrotterství za tíživé tóny smutku a posléze řekl otevřeně, proč se básníkům špatně zpívá:

Pro smutek světa...
slavící zpívají špatně.

Ale i Nezval, tento nejrobustnější a nejrozdováděnější poetista, počíná nejen stávat se vážným, ale dospívá i k pravému opaku svých začátků: k těžkému smutku. A zcela již v jeho znamení stojí Halasova knížka a (snad neuvědoměle, jako neuvědomělý co do vzniku je tento smutek u většiny poetistů) i Závada. Odečteme-li vše to, co působí dočasná

nálada „skupiny“, nemůžeme přesto nevidět, že těžký smutek, jenž zaplavil mladou českou poezii, je smutek prýšticí ze stabilizace starého řádu.

Ale částečná a dočasná stabilizace kapitalismu nese v sobě nutně zárodek nových krizí a zostření třídního boje. V dusném sociálním ovzduší se počíná blýskat. A tu vidíme, že mladá česká poezie, pokud zatím nepřešla zcela na reakční frontu, počíná reagovat i na tento nejnovější vývoj. Dochází ke korekci zážitkové sféry poetistů, poetismus přijímá do sebe (aniž se vzdával svých výbojů) myšlenkové prvky, stává se *dobovější* poezií, tematicky se vrací k látkám, jež dialektický výkyv po proletářské poezii vyloučil z jeho básní (Hora, Seifert, Halas), ale to vše se ovšem děje na jiné platformě, jinak, neboť poučení z klidnějšího mezidobí působí úrodně i dále.

A tu jsme již u budoucnosti. Další zostření sociální situace jistě vrhne mladou poezii opět na dráhy revoluční. Nebude to ovšem „proletářská poezie“ jako po válce, zpět se nepůjde. Přítomný stav zdá se ukazovat dvě cesty: čistá poezie stane se dobovější, objektivnější, vedle ní pak poroste samostatná větev účelné revoluční práce slovesné. Rozhodně byl však uzavřen právě jeden okruh vývojové spirály a stojíme před novými úkoly a doufáme i výboji.

(Rudé právo 10, č. 3, leden 1929)

Ze zařazených materiálů není nic vypouštěno. Pravopis textů podřizujeme dnes platné normě. U cizích slov, kde pravidla dovolují dvojí způsob psaní, užíváme zásadně tvarů progresivních. Dnes už zastarale znějící podoby s koncovkou -ism (poetism, konstruktivism) doplňujeme na běžné -ismus. Dále vypisujeme slovy číslice a rozepisujeme zkrácená slova, upravujeme počestěné koncovky ruských jmen (např. místo Dostojevský upravujeme na Dostojevskij), sjednocujeme psaní názvů časopisů na ReD a Dav, zkracujeme nadměrné infinitivy na -ti na současnou běžnou podobu -t (kromě textů Vančurových a Nezvalových), u přejatých slov na -elní měníme na běžné -ální (originelní — originální, oficielní — oficiální, reelný — reálný). Pravopis slov „saksofon, eksoterický“ upravujeme na -x-. Rušíme uvozovky u názvů knih a divadelních her. Pravopisnou podobu citovaných *veršů* zachováváme.

Různé formy zdůrazňování (kurzíva, proložení) dodržujeme, podtržení nahrazujeme proložením. Stati, které mají povahu manifestů, tiskneme polotučně.

Při zařazování statí přidržujeme se v podstatě chronologického principu, ale porušujeme jej tam, kde bylo možno sjednotit diskusi — pak dostala přednost logická návaznost. Tak jsme seskupili polemiky o poetismus z r. 1925 (s. 63—114) a z r. 1927 (s. 479—509), o Wolkera z r. 1925 (s. 41—53)